МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ШЛЯХОМ КРЕДИТНО-ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ, ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ BANKIR-v1.0

Методичні рекомендації

КИЇВ-2022

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ШЛЯХОМ КРЕДИТНО-ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ, ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ BANKIR-v1.0

Методичні рекомендації

КИЇВ-2022

УДК 343.13
В 47

Авторський колектив:

Школьніков Владислав (Національна академія внутрішніх справ);
Корнейко Олександр, кандидат технічних наук, професор (Національна академія внутрішніх справ).

Рецензенти:

Орлов Юрій, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник (Національна академія внутрішніх справ);
Звєрєв Володимир, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник (Апарат Ради національної безпеки та оборони України).

Схвалено та рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 21 грудня 2022 року (протокол № 4).

В 47 **Встановлення фактів кримінальних правопорушень, вчинених шляхом кредитно-фінансових операцій, за допомогою використання спеціалізованої комп'ютерної програми Bankir-v.1.0** [Текст] : метод. рек. / [В. Школьніков, О. Корнейко]. – К. : Вид-во Нац. акад. внутр. справ, 2022. – 13 с.

У методичних рекомендаціях висвітлено порядок використання спеціалізованої комп'ютерної програми Bankir-v.1.0, яка дозволяє на основі обробки та аналізу інформації про рух грошових коштів за банківськими рахунками встановлювати факти кримінальних правопорушень, вчинених шляхом кредитно-фінансових операцій, за допомогою використання спеціалізованої комп'ютерної програми Bankir-v.1.0.

Методичні рекомендації розраховані на працівників аналітичних підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів України й призначені для опанування ними сучасних технологій здійснення кримінального аналізу.

УДК 343.13

© Національна академія внутрішніх справ
© Школьніков В., Корнейко О., 2022

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень…… **5**

Вступ……..... **6**

1. Загальний порядок аналізу інформації про рух грошових коштів за банківськими рахунками ..…….. **7**

2. Алгоритм роботи зі спеціалізованою комп'ютерною програмою Bankir-v.1.0……..…….. **9**

Висновки …….. **11**

Список використаних джерел……. **12**

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

MS Excel	табличний процесор, програма для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel
IBM i2 ANB	аналітичний програмний продукт IBM i2 Analyst's Notebook
ПК	персональний комп'ютер
РНОКПП	реєстраційний номер облікової картки платника податків
ЄДРПОУ	Єдиний державний реєстр підприємств та організації України
П.І.Б.	прізвище, ім'я, по батькові
ІТС	інформаційно-телекомунікаційна система
ЄРПН	Єдиний реєстр податкових накладних
ЄРАН	Єдиний реєстр акцизних накладних
СМКОР	Система автоматизованого моніторингу відповідності податкових накладних критеріям оцінки ступеня ризику
ЄВПЕЗ	Єдино вікно подання електронної звітності
ПДВ	податок на додану вартість
УКТ ЗЕД	українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності

ВСТУП

Кримінальний аналіз є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає в ідентифікації та якомога більш точному визначенні внутрішніх зв'язків між інформаціями (відомостями, даними), що стосуються злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки.

Правоохоронними органами закордонних країн світу технології кримінального аналізу широко застосовуються для виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень.

Практичний досвід роботи кримінальних аналітиків Національної поліції України демонструє необхідність створення спеціалізованого програмного забезпечення з обробки та аналізу інформації з різних джерел. Це дозволить зекономити час аналітиків на очистку даних та створення первинної візуалізації отриманої інформації, яка може досягати великих об'ємів, що зумовлює необхідність застосування вузькоспеціалізованих методик обробки та аналізу великих даних (Big Data).

Окрім цього, вироблення автоматизованих рішень дозволить розвантажити роботу кримінального аналітика, так як готове програмне забезпечення може використовуватися працівниками різних підрозділів, які мають відповідні доступи до інформаційних ресурсів.

Фахівцями Національної академії внутрішніх справ на постійній основі ведеться розробка готового програмного забезпечення, яке може бути використане не тільки в освітньому процесі під час підготовки та перепідготовки кримінальних аналітиків, але і в практичній діяльності правоохоронних органів України.

Створення спеціалізованого програмного забезпечення з обробки та аналізу інформації з різних джерел є актуальним напрямком роботи кафедри інформаційних технологій та кібербезпеки НАВС, що дозволяє автоматизувати виконання типових інформаційно-аналітичних завдань задля ефективного попередження, розслідування, розкриття та прогнозування кримінальних правопорушень.

У методичних рекомендаціях висвітлено порядок використання спеціалізованої комп'ютерної програми Bankir-v.1.0, яка дозволяє на основі обробки та аналізу інформації про рух грошових коштів за банківськими рахунками встановлювати факти кримінальних правопорушень, вчинених шляхом кредитно-фінансових операцій, за допомогою використання спеціалізованої комп'ютерної програми Bankir-v.1.0.

Методичні рекомендації розраховані на працівників аналітичних підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів України й призначені для опанування ними сучасних технологій здійснення кримінального аналізу.

1. ЗАГАЛЬНИЙ ПОРЯДОК АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ЗА БАНКІВСЬКИМИ РАХУНКАМИ

Станом на 1 серпня 2022 року в Україні налічувалося 68 банки (ПриватБанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Укргазбанк, Альфа-Банк та інші).

Виписки за рахунком клієнта банку є вагомим джерелом інформації для:

1) встановлення ідентифікаційних даних осіб, які пов'язані з володільцем банківського рахунку;

2) встановлення особливостей фінансово-господарської діяльності фізичних та юридичних осіб;

3) встановлення причетності особи до продажу заборонених в обігу речей або речовин;

4) встановлення незадекларованих доходів державного службовця;

5) встановлення фактів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом тощо.

Найбільш ефективно аналізувати виписки за рахунком клієнта в програмному продукті IBM i2 ANB. Це пов'язано з тим, що в основі використання даного програмного продукту лежить створення зв'язків між об'єктами із реалізованими аналітичними інструментами встановлення ключових об'єктів на аналітичній схемі. За допомогою програмного продукту IBM i2 ANB можливо проаналізувати великі масиви даних та встановити приховані злочинні схеми різноманітного характеру або осіб, які є спільниками у скоєнні кримінальних правопорушень.

Але, перед тим необхідно обробити та підготувати для завантаження в програмний продукт IBM i2 ANB дані, що є в наявності.

Як правило з випискаами за рахунком клієнта виникає багато проблем, пов'язаних з форматом файлу, що надається банками, або структурою самої виписки.

Від наявності в оперативного працівника відповідних умінь обробки інформації залежить в подальшому ефективність аналізу виписок за рахунком клієнта.

У більшості випадків для отримання правоохоронними органами виписок за рахунком клієнта банку необхідно рішення суду в рамках здійснення такого заходу забезпечення кримінального провадження як тимчасовий доступ до речей і документів. Це не дозволяє в режимі реального часу контролювати рух коштів за банківськими рахунками, а тому такий спосіб отримання інформації відноситься до так званого "пост-контролю", коли рух коштів за банківськими рахунками аналізується після їхнього здійснення.

Звичайно автоматизований онлайн-контроль на підставі рішення суду має суттєву ефективність порівняно з "пост-контролем", але така можливість надана лише Національному антикорупційному бюро України (НАБУ) в рамках проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії (НСРД) як моніторинг банківських рахунків (стаття 269^1 КПК України).

У разі внесення відповідних законодавчих змін з метою надання можливості НПУ здійснювати вищевказану НСРД було б можливим побудувати систему автоматичного контролю руху коштів за банківськими рахунками, доступ до яких було надано судом, з метою аналізу структури доходів та витрат особи. У такій системі можливо було б деталізувати витрати за основними статтями (зарплата, податки, покупки тощо), а також здійснити аналіз щодо наростання сум доходів та витрат за періодами. Таким чином аналіз руху коштів збагачується показниками податкового навантаження, відповідності характеру основної діяльності клієнта заявленим кодами класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД) тощо.

Слід зазначити, що якісний онлайн-контроль руху коштів за банківськими рахунками можливо забезпечити, якщо брати до уваги інформацію з зовнішніх джерел. Потрібний результат досягається через нетривіальні алгоритми роботи програм з використанням методів машинного навчання.

Альтернативним рішенням може слугувати практика отримання інформації про банківські транзакції на підставі запиту правоохоронного органу відповідно до частини 3 статті 62 Закону України "Про банки та банківську діяльність", в якій вказується, що інформація щодо юридичних та фізичних осіб, що становить банківську таємницю, розкривається банками ОГП, СБУ, ДБР, органам НПУ, НАБУ, БЕБ, Антимонопольному комітету України, Національному агентству з питань запобігання корупції, Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, – на їхні запити щодо банківських рахунків клієнтів та операцій, проведених на користь чи за дорученням клієнта, у тому числі операцій без відкриття рахунків, а саме відомості на конкретно визначену дату або за конкретний проміжок часу та стосовно конкретної юридичної або фізичної особи, фізичної особи-підприємця про: наявність рахунків, номери рахунків, залишок коштів на рахунках, операції списання з рахунків та/або зарахування на рахунки, призначення платежу, ідентифікаційні дані контрагента (для фізичних осіб – прізвище, ім'я та по батькові, ідентифікаційний номер платника податку; для юридичних осіб – повне найменування, ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань), номер рахунку контрагента та код банку контрагента.

Такий запит надсилається в електронній формі з накладенням цифрового підпису уповноваженої особи за допомогою єдиної системи електронного документообігу між банками. Слід зауважити, що в такому запиті необхідно послатися на постанову правління Національного банку України від 18.08.2016 № 373 «Про затвердження нормативно-правового акта Національного банку України з питань формування файлів інформаційного обміну», в якій в додатку 10-11 містяться вимоги до структури виписки за рахунком клієнта. Це дозволить в подальшому використовувати готове програмне забезпечення для обробки та аналізу вищевказаної інформації.

2. АЛГОРИТМ РОБОТИ ЗІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЮ КОМП'ЮТЕРНОЮ ПРОГРАМОЮ BANKIR-v.1.0

Для використання програми Bankir-v.1.0 необхідно:

1. Перейти за посиланням: https://github.com/CAC-NAIAU/bankir та завантажити файл під назвою "Bankir.xlam". Зберегти цей файл у папку

C:\Users*\AppData\Roaming\Microsoft\AddIns

Замість знаку * (зірочка) необхідно написати назву облікового запису операційної системи користувача.

2. Необхідно розблокувати Bankir.xlam за допомогою властивостей цього файлу.

3. Створити та відкрити файл формату MS Excel. Перейти у вкладку "Файл" та обрати пункт "Параметри", після чого – "Надбудови". Увімкнути надбудову "Bankir".

4. Створити ярлик для надбудови "Bankir". Для цього необхідно:

4.1. Відкрити вкладку "Файл", обрати "Параметри", після чого – "Налаштування стрічки".

4.2. У списку "Вибрати команди" обрати пункт "Макроси".

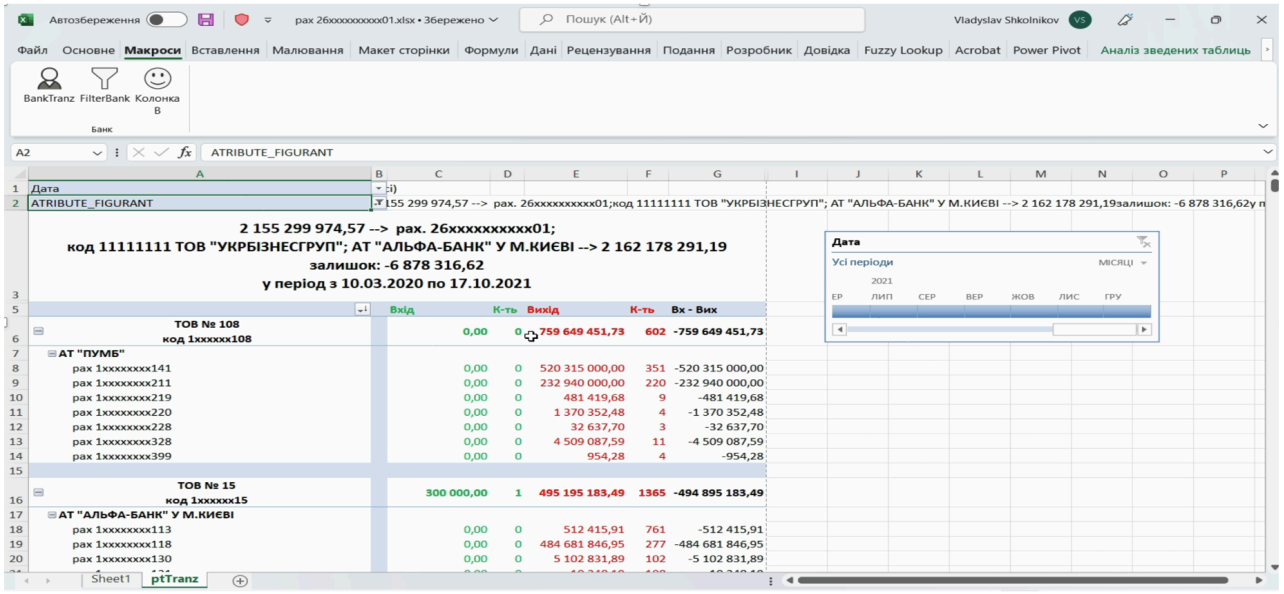
4.3. Створити нову вкладку під назвою "Макроси" (*за необхідністю*). У новоствореній вкладці необхідно додати нову групу "Податкові накладні".

4.4. Додати до групи "Нерухоме майно" макрос "Bankir". Перейменувати його на назву "Об'єднання". Натиснути "ОК".

Після установки в MS Excel файлу Bankir.xlam можливо об'єднувати всі файли, що створені за результатами використання програми Bankir-v.1.0, що дозволить подальшому здійснювати аналіз інформації про рух коштів за банківськими рахунками в MS Excel або в IBM i2 ANB. Для цього необхідно:

1. У вкладці "Макроси" натиснути на кнопку "Об'єднання".

2. По черзі обрати файли формату csv з інформацією про рух коштів за банківськими рахунками. Після того як було обрану всі необхідні файли необхідно натиснути "Відкрити".

Малюнок 1.1. – Приклад аналізу руху коштів за банківським рахунком у результаті використання спеціалізованого програмного забезпечення

ВИСНОВКИ

Як було вже вказано раніше, одним з оперативно-аналітичних завдань, що можуть виконуватись аналітичними підрозділами Національної поліції та іншими правоохоронними органами України є:

1) встановлення ідентифікаційних даних осіб, які пов’язані з володільцем банківського рахунку;

2) встановлення особливостей фінансово-господарської діяльності фізичних та юридичних осіб;

3) встановлення причетності особи до продажу заборонених в обігу речей або речовин;

4) встановлення незадекларованих доходів державного службовця;

5) встановлення фактів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом тощо.

Інформацію про це можливо знайти шляхом аналізу інформації про рух грошових коштів за банківськими рахунками.

Але здійснювати вручну та аналізувати такого роду інформацію без використання комп’ютерних технологій дуже неефективно.

Тому у даному виданні запропонована загальна методологія та надані конкретні рекомендації щодо використання програми Bankir-v.1.0 у взаємодії з іншими програмними продуктами для виконання вищевказаних аналітичних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Школьніков В.І. Автоматизація процесів обробки й аналізу інформації з використанням програмного забезпечення. Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України : зб. тез доп. міжвідом. наук.-практ. конф., 11 серп. 2022, С. 191-192. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zaxodi/konferencii/2022/11_08/materialy_konf_110822.pdf

Науково-практичне видання

Школьніков Владислав Ігорович
Корнейко Олександр Васильович

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ШЛЯХОМ КРЕДИТНО-ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ, ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ BANKIR-v1.0

Методичні рекомендації

Відповідальний за випуск та комп'ютерна верстка: В. Школьніков

Відділ підготовки навчально-наукових видань
Національної академії внутрішніх справ.
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4155 від 13.09.2011.
Підписано до друку 20.12.2021. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Ум.-друк. арк. 10,48. Тираж 50 прим.

Друк: ФОП Поліщук О. В.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2142 від 31.03.2015.
07400, м. Бровари, вул. Незалежності, 2, кв. 148.
тел. (044) 592-13-49